

การพัฒนาโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตน ภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง สำหรับเยาวชนชายศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน Developing a Theater Program for Inner Self- Learning: Enhancing Male Juvenile Observation and Protection Training Centers' Self-Esteem

ไพบูลย์ โสภณสุภาพ¹
Paiboon Sophonsuwapap
ภัทราวดี มากมี²
Pattrawadee Makmee
สุวดี เอื้ออรุณโชติ³
Suwadee Aerarunchot
ปริญา เรืองทิพย์⁴
Parinya Ruangtip

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา
วิทยาลัยการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Research and Statistics in Cognitive
Science, College of Research Methodology and Cognitive Science,
Burapha University (Email: paiboons@go.buu.ac.th)

² รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Associate Professor Dr., Educational Measurement and Evaluation
Program, Faculty of Education, Burapha University
(Email: pattrawadee@go.buu.ac.th)

³ รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาทันตกรรมประดิษฐ์
คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Associate Professor Dr., Department of Prosthodontics,
Faculty of Dentistry, Khon Kaen University (Email: Asuwadee@kku.ac.th)

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำสาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assistant Professor Dr., Research and Statistics in Cognitive Science
Program, Faculty of Education, Burapha University
(Email: tongparinya@windowslive.com)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้นำเสนอประสบการณ์การพัฒนาโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเยาวชนชายของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เป็นงานวิจัยและพัฒนา เลือกใช้แบบแผนการวิจัยเชิงผสมวิธี คัดเลือกพื้นที่วิจัยแบบเฉพาะเจาะจง พื้นที่ในการวิจัย คือ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 4 จังหวัดขอนแก่น ขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมฯ มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์สภาพปัญหาและสืบค้นข้อมูลการจัดโปรแกรมพัฒนาเยาวชน 2) การพัฒนาต้นแบบโปรแกรม (D1) เพื่อทดลองใช้และพัฒนาเป็นโปรแกรมต้นแบบครั้งที่ 2 (D2) และ 3) ขั้นตอนการนำโปรแกรม D2 ไปใช้และปรับปรุงต้นแบบโปรแกรมฯ จนสมบูรณ์ ผลการวิจัยเกิดโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วย 8 ชุดกิจกรรม มีลักษณะเป็นกิจกรรมเชิงละคร กิจกรรมศิลปะ และกิจกรรมกลุ่ม รูปแบบกิจกรรมมีลักษณะ “เล่น” กับความรู้สึกของเยาวชน “เป็นการนำเนื้อตัวร่างกาย และความรู้สึก-ลงไปเล่น-ไปอยู่-เรียนรู้อย่างรู้สึกตัว” เพื่อให้เยาวชนเกิดการค้นหาความหมายในการใช้ชีวิตและพัฒนาตัวตนภายใน

คำสำคัญ : ละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายใน, การมองเห็นคุณค่าในตนเอง, ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน, การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง, ศิลปะการละคร

Abstract

This research article presents the experience of Developing a Theater Program for Inner Self-Learning: Enhancing Male Juvenile Observation and Protection Training Centers' Self-Esteem. It is research and development. The research methodology used qualitative and quantitative methods and purposive sampling in the Male Juveniles Observation and Protection Training Centers in District 4, Khon Kaen Province. The program development process has three steps: 1) the

process of analyzing problem conditions and searching for information on organizing youth development programs; 2) developing a prototype program (D1) to try out and develop into a prototype program for the second time (D2) and 3) Steps in implementing the D2 program and improving the program prototype until it is complete. The research results were a drama program for learning one's inner self to Self-Esteem, consisting of 8 sets of drama, art, and group activities. The activity format is characterized as "playing" with the feelings of youth. "It is the bringing of the torso-body. Moreover, feelings - go play - go live - learn consciously" so youths can find meaning in living and develop their inner selves.

Keywords : Theater for Inner Self-Learning, Self-Esteem, Juveniles Observation and Protection Training Centers, Transformative Learning, Theatre Arts

บทนำ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยเรื่องการสร้างโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ : การพัฒนาตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนชายศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ผู้เขียนเริ่มต้นงานวิจัยจากความสนใจเรื่องการพัฒนาจิตภายในในมนุษย์ของเยาวชนชายที่กระทำความผิด และศาสตร์คำสั่งตัดสินให้เข้ารับการอบรมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เยาวชนกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยคือ กลุ่มเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำในศูนย์ฝึกฯ ซึ่งเรียกว่า เยาวชนชายชั้น 5

ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดประสบการณ์การสร้างโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสำหรับเยาวชนชาย ซึ่งเป็นโปรแกรมที่บูรณาการแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง แนวคิดละครเพื่อการเรียนรู้ แนวคิดทางจิตวิทยาการมองเห็นคุณค่าในตนเอง และข้อมูลจากการเก็บข้อมูลความต้องการของเยาวชนชาย

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2568

ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกฯ แล้วนำมาออกแบบเป็นโปรแกรมสำหรับพัฒนาตัวคนภายในของเยาวชนชายชั้น 5 ซึ่งคำว่า ตัวตนภายใน (Inner Self) หมายถึง คุณลักษณะภายในตนเอง มีความเกี่ยวข้องกับระดับชั้นของจิตสำนึก (State of conscious) สภาวะจิตใภายในในมนุษย์ (Internal mind) ตัวตนจริงแท้ภายในบุคคล (A person' true) ที่บ่งบอกตัวจริงของบุคคลที่อยู่ภายใน ทั้งที่สังเกตได้ง่ายจากภายนอก ได้แก่ พฤติกรรมการ แสดงออก วิธีการใช้ชีวิต คำพูด ความรู้ความสามารถ เป็นต้น และจากสิ่งที่สังเกตเห็นได้ยาก ได้แก่ ความเชื่อ ทศนคติ วิธีคิด และแรงจูงใจในการใช้ชีวิต ทั้งนี้ตัวตนภายในยังรวมถึงอารมณ์ความรู้สึกและจิตวิญญาณ (Emotional and spiritual)

สิ่งที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนพยายามทำอย่างมาก คือ การสร้างหัวใจที่เข้มแข็ง หัวใจที่นำพาชีวิตไปสู่สิ่งที่ดีงาม ไม่กระทำความผิดซ้ำ เกิดภูมิคุ้มกันที่มาจากภายใน (สุภารัตน์ วรบัณฑิต, 2561) สิ่งที่กำลังทำถึงนี้ คือการเสริมสร้างตัวตนภายในให้เยาวชนมีใจที่มั่นคง

ตัวตนภายในของเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมภายในศูนย์ฝึกฯ เกิดจากภูมิหลังการใช้ชีวิตและบริบทแวดล้อม ซึ่งงานวิจัยของภุริทัต สิงหเสม (2560) ได้ศึกษาแบบแผนการถูกล่วงละเมิดทางอารมณ์ของเยาวชนไทยที่กระทำความผิดและเข้ารับการอบรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน งานวิจัยนี้กล่าวถึงลักษณะเยาวชนชายที่กระทำความผิด มักจะเป็นผู้ที่ถูกล่วงละเมิดทางอารมณ์ (Emotional Abuse) ทั้งแบบตั้งใจและไม่ตั้งใจ ซึ่งมาจากการกระทำของบุคคลรอบข้างในครอบครัว ญาติ เพื่อน หรือคนในสังคม ส่งผลกระทบต่อสภาพอารมณ์ จิตใจ และพฤติกรรมของเยาวชน จนนำไปสู่การตัดสินใจกระทำความผิดและต้องเข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกฯ ซึ่งเป็นไปได้ที่เยาวชนจะเกิดทัศนคติเชิงลบต่อการใช้ชีวิต รวมถึงความรู้สึกไม่ดีต่อตนเอง ดังที่ เยาวชนสะท้อนความคิดผ่านงานเขียน ดังนี้

“อดีตเหมือนเงาวัลย์พันชีวิต ไม่สามารถออกมาจากจุดนั้นได้ เหมือนเราพันพันตนเอง เราไปเลื้อยตัดต้นไม้ความสุขของครอบครัว อดีตเหมือนมีด ตัดบนผิวมีบาดแผลลึกๆ อยู่ในใจ และหลงผิดชั่วขณะ” (หนึ่ง นามสมมุติ, 20 กุมภาพันธ์ 2562)

“เหมือนมีคนมาบงการชีวิต เหมือนมีคนบงการให้ทำผิด เหมือนมีคนจ้องทำร้ายเรา และเหมือนก้าวพลาดในวงการชกมวย” (สอง นามสมมุติ, 20 กุมภาพันธ์ 2562)

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้เขียนตระหนักว่า กระบวนการแก้ไข พื้นฟูเยาวชนที่กระทำผิด ต้องเป็นโปรแกรมเฉพาะทางและทำงานกับตัวตัวภายใน มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนความรู้สึก ความคิด เพื่อให้เยาวชนเปลี่ยนแปลงการกระทำ โดยศูนย์ฝึกฯ แต่ละแห่งมีความต้องการโปรแกรมและวิธีการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ๆ ที่ทำให้เยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะโปรแกรมแก้ไข พื้นฟูที่ใช้อยู่เดิมมีรูปแบบการใช้งานที่จำกัด มีลักษณะเป็นการให้คำปรึกษารายบุคคล ทำงานเดี่ยวผ่านใบงาน รวมถึงการให้ความรู้ผ่านการปรึกษาแนะแนว ซึ่งไม่สอดคล้องกับจำนวนเยาวชนที่มีจำนวนมาก ถ้ามีเครื่องมือสำหรับทำงานในลักษณะการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มจะช่วยให้การทำงานในศูนย์ฝึกฯ มีความคล่องตัว ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกฯ ให้ความคิดเห็นว่า เยาวชนชายชั้น 5 เป็นเยาวชนชายกระทำความผิดซ้ำในศูนย์ฝึกฯ เป็นกลุ่มที่ทำงานยากและทำหาย ถ้าเยาวชนกลุ่มนี้พัฒนาขึ้นจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในศูนย์ฝึกฯ ทันที เพราะเยาวชนกลุ่มนี้มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของเยาวชนคนอื่นในศูนย์ฝึกฯ (วานิช คล้ายสงคราม, สนทนากลุ่ม, 23 กรกฎาคม 2562)

การปรับเปลี่ยนตามแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) เป็นการทำงานบนฐานความเชื่อที่ว่า การเปลี่ยนแปลงภายในบุคคลเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงมุมมองภายในตนเอง(Perspective) หรือเปลี่ยนกรอบการอ้างอิงที่แต่ละคนใช้ในการคิดหรือการกระทำ (Frame of reference) การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดนี้ต้องใช้เวลา ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ทำงานกับความรู้สึก และทำงานกับอารมณ์ของผู้เรียนรู้ เพื่อนำพาให้ผู้เรียนสำรวจโลกทัศน์ คุณค่า ความหมาย จุดมุ่งหมายของชีวิต จากนั้นขยายไปสู่ความสามารถที่จะนำตนเองเข้าไปรับรู้โลกทัศน์ ความคิด ความเชื่อของผู้อื่นได้อย่างเข้าอกเข้าใจ เครื่องมือที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ คือ ความสามารถด้านการใคร่ครวญ (Contemplation) ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการสะท้อนตนเอง (Self-reflection) การ

ใคร่ครวญ หมายถึง การพิจารณาอย่างรอบด้าน ตามความเป็นจริงด้วยความรู้สึกตัว มองเห็นความเชื่อมโยงในสิ่งที่เรียนรู้ และรู้จักเชื่อมโยงตัวตนภายในกับการใช้ชีวิตในสังคมภายนอก

เครื่องมือพัฒนามนุษย์ที่สร้างประสบการณ์ตรงในรูปแบบกลุ่ม ที่เรียกว่า กระบวนการละคร (Process Drama) เป็นรูปแบบกิจกรรมที่นำความรู้ด้านกิจกรรมการละคร วิธีวิทยาด้านละคร (Theatre and Drama Methodology) มาสร้างการเรียนรู้ผ่านการจัดกระบวนการ มุ่งเน้นประสบการณ์ทางความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ เพื่อสร้างการเรียนรู้มิติภายในตนเอง เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผ่านการลงมือปฏิบัติ ตัวอย่างกิจกรรมประกอบด้วย การใช้กิจกรรมฝึกทักษะนักแสดงเกี่ยวกับการฝึกฝนร่างกายเพื่อรับรู้ร่างกายและจิตใจตนเอง การวิเคราะห์บุคลิกลักษณะตัวละคร กิจกรรมการเขียนบท กิจกรรมทักษะการกำกับละคร และกิจกรรมการสร้างละครแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมเหล่านี้สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบจิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology) ที่เชื่อว่า “การเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากการที่มีใครมาบอก แต่เกิดจากการที่ตนเองได้สัมผัส รับรู้เหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ จนได้ข้อมูลกลับมาไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) จนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากภายในตนเอง”

กิจกรรมการละครจึงมีศักยภาพในการสร้างความรู้สึกเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งนี้มีงานวิจัยที่พัฒนาโปรแกรมละครเพื่อพัฒนาในมิติต่าง ๆ เช่น โปรแกรมละครสำหรับพัฒนาผู้เรียน โปรแกรมละครเพื่อการพัฒนาชุมชน โปรแกรมละครเพื่อขับเคลื่อนสังคม และโปรแกรมละครเพื่อการเยียวยา (Healing) และรักษาบำบัด (Therapy) โดยประยุกต์แนวคิดด้านจิตวิทยา ด้านพฤติกรรมศาสตร์ ด้านการแพทย์ และแนวคิดด้านศิลปะเพื่อการพัฒนามนุษย์ (Fernández-Aguayo & Pino-Justeb, 2018)

ผู้เขียนจึงสนใจพัฒนาโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงตัวตน

ภายใน เป็นการเรียนรู้เพื่อคลี่คลายตนเอง ผ่านกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Process for change) โดยใช้กิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ของละคร เพื่อให้เยาวชนย้อนกลับไปสู่การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์และชีวิตศน์ภายในตนเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้สำหรับพัฒนาตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนชายศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน
2. เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเยาวชนชายชั้น 5 ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายการพัฒนาเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน
3. บุคลากรศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนและนักพัฒนาเยาวชนสามารถนำโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ไปใช้พัฒนาเยาวชนกลุ่มอื่นๆ ได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย
 - ตัวแปรอิสระ คือ การใช้โปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
 - ตัวแปรตาม คือ การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) และกลุ่มตัวแปรการมองเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบไปด้วย การสำรวจตนเอง (Self-Exploration) การยอมรับตนเอง (Self – Acceptance) การเรียนรู้มโนทัศน์ของตนเอง (Self – Concept) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self Confidence) และการจัดการชีวิตตนเอง (Self – Management)

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ คือ เยาวชนชายชั้น 5 ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายใต้การกำกับดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เยาวชนชายชั้น 5 ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 40 คน แบ่งเป็นเยาวชนชายที่เข้าร่วมวิจัยระยะที่ 2 จำนวน 20 คน และเยาวชนชายที่เข้าร่วมวิจัยระยะที่ 3 จำนวน 20 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

โปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง โปรแกรมการอบรมเยาวชนชายชั้น 5 ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน กิจกรรมในโปรแกรมพัฒนามาจากกิจกรรมการละครและกิจกรรมศิลปะเพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเอง ประกอบด้วย กิจกรรมการฝึกฝนนักแสดง การเขียนบท การเล่าเรื่อง การวิเคราะห์และตีความ การสร้างการแสดงแบบมีส่วนร่วม เกมละคร งานศิลปะ และกิจกรรมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างการมองเห็นคุณค่าในตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ

ละครเพื่อการเรียนรู้ (Theatre for Learning) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้สำหรับพัฒนาผู้เข้าร่วมกิจกรรมผ่านกิจกรรมทางการละคร และกิจกรรมทางศิลปะ เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติเพื่อนำผู้เข้าร่วมกิจกรรมเชื่อมโยงกับสิ่งรอบตัวด้วยกิจกรรมเชิงละคร

ตัวตนภายใน (Inner Self) หมายถึง คุณลักษณะภายในของบุคคล ทั้งความคิด ความเชื่อ ทศนคติ จิตใจภายใน อารมณ์ ความรู้สึก และจิตวิญญาณที่ซ่อนอยู่ภายในแต่ละบุคคล มีความเกี่ยวข้องกับระดับขั้นของจิตสำนึก

การมองเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่มองเห็นคุณค่าในตัวเอง รู้จักตนเอง มองเห็นคุณค่าและความหมายของการใช้ชีวิต เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เคารพในการตัดสินใจของตนเอง เคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น มีใจเปิดกว้าง มีความสุขกับการใช้ชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่น

ได้ดี พร้อมเผชิญปัญหาหรือความทุกข์ใจ และเป็นบุคคลที่สามารถจัดการชีวิตตนเองได้อย่างสร้างสรรค์

กระบวนกร (Facilitator) หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ออกแบบการเรียนรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ พาทำกิจกรรมการเรียนรู้ และสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เข้าร่วมกระบวนการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อสร้างโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง สำหรับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พื้นที่ในการวิจัย คือ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 4 จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความต้องการในใช้โปรแกรมพัฒนาเยาวชน ทำการคัดเลือกพื้นที่วิจัยแบบเฉพาะเจาะจง แบ่งการทำงานวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) การสืบค้นและศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน 2) การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง และ 3) การศึกษาการเปลี่ยนแปลงตัวตนภายในของเยาวชนที่ผ่านโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ แนวคิดเบื้องต้นของละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง ใช้แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) แนวคิดการเรียนรู้อย่างองค์รวม (Holistic Learning) แนวทางศิลปะเพื่อพัฒนาค้นและขับเคลื่อนชุมชน (The Engaged Arts Approach) แนวคิดละครเพื่อการเรียนรู้ (Theatre for Learning) และแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง มาออกแบบเป็นกระบวนการพัฒนาตัวตนภายใน เพื่อสร้างประสบการณ์เชิงความรู้สึก “เพราะ (เรา) รู้สึก จึงปรับเปลี่ยน”

ตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี คือ ความรู้สึกตัวหรือความตระหนักรู้ (Self-Awareness) ซึ่งเป็นตัวกำกับการเรียนรู้ให้ลงลึกสู่ตัวตนภายใน การสืบค้นเข้าไปในตนเองลักษณะนี้ จำเป็นต้องอาศัย กระบวนการสืบค้น การวิเคราะห์อย่างใคร่ครวญ และการถอยออกมามองสภาวะภายในตนเอง จากนั้น

The diagram illustrates the Self-Awareness Model, showing the relationship between the Inner self, the process of transformations, and the development of self-awareness leading to self-esteem.

Inner self (Green box):

- INTERNAL MIND
- EMOTIONAL AND SPIRITUAL
- ส่งผลต่อ Emotion/Behavior

Process for Transformations (Blue dashed box):

- ส่งผลต่อ Inner self

High (Green double-headed arrow):

คิดตั้ง Self-Awareness (Pink dashed box):

- การเสริมสร้าง Self-Esteem
- ตามแนวคิด Branden, Nathaniel (สาวิศา มีสุขศรี, แปล 2559)
- 1. Self - Exploration
- 2. Self-Acceptance
- 3. Self-Concept
- 4. Self-Confidence
- 5. Self-Management

ผลของการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง (Blue arrow):

หลักการพื้นฐาน (Blue box):

- Drama/Theatre /Arts Process
- Transformative Learning
- Holistic Learning
- Cognitive Theory

ลักษณะเยาวชนชายศูนยมีกา หลังเข้าร่วมโปรแกรม (Pink dashed box):

- มองเห็นคุณค่าและความหมายของการใช้ชีวิต
- เคารพในสิทธิตนเองและผู้อื่น
- ใจเปิดกว้าง มีความสุขกับการใช้ชีวิต
- พร้อมเผชิญความทุกข์ / Essential Skills

ภาพประกอบที่ 1 กรอบคิดเบื้องต้นโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่
การมองเห็นคุณค่าในตนเอง

การพัฒนาโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ดำเนินการตามแนวทางการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งขั้นตอนการทำงานวิจัยเป็น 2 ระยะ มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การสืบค้นและศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม
สำหรับเยาวชนศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน มุ่งค้นหาหลักการ กระบวนการ
และวิธีการพัฒนาตัวตนภายในที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนชาย เก็บข้อมูลด้วยวิธีการ

เชิงคุณภาพ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม เริ่มต้นจากการสืบค้นและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นการลงพื้นที่วิจัยเพื่อเก็บข้อมูลด้วยวิธีการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนชายชั้น 5 และสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 4 ขอนแก่น ผู้ช่วยผู้อำนวยการฯ นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานพินิจ นักพัฒนาเยาวชนที่มีประสบการณ์การทำงานเยาวชนภายในศูนย์ฝึกฯ และเยาวชนชายชั้น 5 เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมด ผู้เขียนสรุปข้อมูลเพื่อนำไปออกแบบโปรแกรมพัฒนาเยาวชนชายชั้น 5 (D1) ในการวิจัยระยะที่ 2

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นขั้นตอนการสร้างต้นแบบโปรแกรมจากข้อมูลการวิจัยระยะที่ 1 ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยระยะนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เริ่มต้นด้วยการสำรวจค้นหาสิ่งที่ต้องพัฒนา (Explore) สอบถามความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จากนั้นนำนวัตกรรม (โปรแกรม) ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (Deliver the intervention) มีการติดตามผลการการใช้โปรแกรมด้วยการสังเกต (Observe) และสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงโปรแกรม (Reflect and revise) ผู้เขียนออกแบบการทำงานเป็น 3 วงรอบการพัฒนา (R1 R2 R3)

วงรอบการพัฒนาต้นแบบโปรแกรมฯ ในการวิจัยระยะที่ 2 มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเพื่อพัฒนาครั้งที่ 1 (Research 1 - R1) ทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาของการจัดโปรแกรมพัฒนาเยาวชน ในบริบทศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ผู้เขียนทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาของการจัดโปรแกรมพัฒนาเยาวชนในบริบทศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นต้นทางของการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขพฤติกรรมเยาวชนชายชั้น 5 จากนั้นทำการสืบค้นแนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวตนภายในของเยาวชน วิเคราะห์โปรแกรมพัฒนาเยาวชนของศูนย์ฝึกอบรมฯ รวมทั้งสืบค้นข้อมูลกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ

การพัฒนาเยาวชนชายชั้น 5 และสังเคราะห์เป็นต้นแบบโปรแกรมครั้งที่ 1 (Development 1 - D1)

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเพื่อพัฒนาครั้งที่ 2 (Research 2 - R2) เป็นขั้นตอนการนำต้นแบบโปรแกรมครั้งที่ 1 (Development 1 - D1) ไปทดลองใช้ในกลุ่มเล็กๆ และปรับปรุงต้นแบบอีกครั้งจนกระทั่งได้โปรแกรมต้นแบบครั้งที่ 2 (Development 2 - D2)

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยเพื่อพัฒนาครั้งที่ 3 (Research 3 - R3) เป็นการนำโปรแกรมต้นแบบ D2 ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเยาวชนชายชั้น 5 จำนวน 20 คน ณ ศูนย์ฝึกฯ ขอนแก่น เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงตัวตนภายในระดับบุคคลของเยาวชนชายชั้น 5 ขณะเดียวกันก็ใช้เป็นกระบวนการปรับปรุงต้นแบบโปรแกรมฯ หลังการดำเนินงานได้โปรแกรมฉบับสมบูรณ์ D3 (Development 3 - D3)

สรุปผลการวิจัย

หลังจากดำเนินการวิจัยทั้ง 2 ระยะ เกิดการพัฒนาโปรแกรมฯ ที่แสดงถึงพัฒนาการของโปรแกรม การปรับเปลี่ยนเนื้อหา และกระบวนการเพื่อให้เกิดผลด้านประสิทธิภาพของโปรแกรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิจัยระยะที่ 1 เกิดข้อค้นพบเกี่ยวกับลักษณะเยาวชนและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนชายศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ประกอบไปด้วย 4 หัวข้อหลัก ดังต่อไปนี้

1. ข้อค้นพบเกี่ยวกับลักษณะเยาวชนและประเด็นการพัฒนาเยาวชนที่สามารถใช้เป็นกรอบเนื้อหาของโปรแกรมฯ สำหรับเยาวชนชายชั้น 5

เยาวชนชายชั้น 5 เป็นเยาวชนที่ “ตัดสินใจกระทำความผิดซ้ำในศูนย์ฝึกฯ” ซึ่งมาจากสาเหตุหลายประการ ทั้งความรู้สึกไม่ไว้วางใจ การไม่ยอมรับกันและกัน การตำหนิตนเอง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สร้างความขัดแย้งภายในใจ และการตีตราทางสังคม (Social Stigma) ที่สร้างความรู้สึกเชิงลบ ไม่ว่าจะเป็นถ้อยคำ ท่าที และการแสดงออกของคนรอบข้าง ส่งผลให้เยาวชนรู้สึกว่าตนเองด้อยค่า ถูกทอด

คุณค่า รู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับการยอมรับ เยาวชนจึงเลือกสร้างพื้นที่การยอมรับและจัดการปัญหาด้วยการกระทำผิดซ้ำ เช่น การหลบหนี การรวมกลุ่มรวมแก๊งค์เพื่อให้ตนเองปลอดภัยและไม่โดนกลั่นแกล้ง การสักรายเพื่อเพิ่มความน่าเกรงขาม รวมไปถึงการใช้ความรุนแรงเมื่อมีสิ่งยั่วยุทางอารมณ์

เยาวชนบางคนมีบาดแผลทางใจที่เกิดจากบริบทการใช้ชีวิตภายนอกศูนย์ฝึกฯ เยาวชนเกิดทัศนคติด้านลบต่อตนเอง อาทิ “รู้สึกว่าคุณค่าหรือมีคุณค่าไม่เพียงพอ “เยาวชนมีความรู้สึกผิดและรู้สึกไม่ดีต่อพฤติกรรมตนเอง” “รู้สึกว่าคุณค่าต่ำ” บางกรณีเกิดความรู้สึกว่าถูกจำกัดเสรีภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้เยาวชนสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่สามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคม และขาดความสามารถในการสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ไม่สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวและบุคคลรอบตัว

หลังจากดำเนินงานวิจัยระยะที่ 1 พบว่าประเด็นเนื้อหาการพัฒนาเยาวชนชายชั้น 5 ที่ต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน ได้แก่

ประเด็นที่ 1 การฝึกให้เยาวชนมีมุมมองต่อชีวิตเชิงบวก เชื่อมั่นว่าตนเองมีสิ่งดีงามและพัฒนาได้

ประเด็นที่ 2 การสร้างการตระหนักรู้ในตนเอง วิธีการสร้างความรู้สึกตัว การมองเห็นตนเอง

ประเด็นที่ 3 การทำให้เยาวชนมีเป้าหมายในการใช้ชีวิต รู้เส้นทางการดำเนินชีวิต

ประเด็นที่ 4 การรู้จักสานสัมพันธ์เชิงบวกและการอยู่ร่วมกับตนเองและผู้อื่น

ประเด็นที่ 5 การเสริมสร้างความสามารถในการจัดการอารมณ์ได้อย่างสร้างสรรค์

2. ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรม และวิธีการพัฒนาตัวตนภายในสำหรับเยาวชนชายชั้น 5 ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

ผู้เขียนสังเคราะห์ข้อมูลจากการเอกสารโปรแกรมการอบรมเยาวชนของศูนย์ฝึกฯ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรม และวิธีการพัฒนาตัวตนภายใน ที่ควรจะเป็น มีดังนี้

(1) กระบวนการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญเรื่องการฟื้นคืนคุณค่าภายในตนเอง

(2) การพัฒนาเยาวชนต้องให้ความสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เคารพกันและกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นๆ จะมีวิวุฒิ หรือคุณวุฒิที่แตกต่างกัน

(3) กระบวนการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูเยาวชนภายในศูนย์ฝึกฯ ต้องจัดกิจกรรมตามความจำเป็นและสอดคล้องกับเด็กและเยาวชน

(4) กระบวนการฟื้นฟูตัวตนภายในเยาวชนต้องเป็นการอบรมแบบผสมผสาน บูรณาการหลายศาสตร์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

(5) การเปลี่ยนแปลงตัวตนภายในต้องเริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักรู้ภายในตนเอง ณ ปัจจุบันขณะ ต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งผลให้ผู้เรียนรู้กลับมามีอยู่กับปัจจุบันขณะ (Presence – contemplative)

(6) กิจกรรมการเรียนรู้ต้องสร้างภาวะความรู้สึกร่วม (Empathy) เกิดความเข้าใจ เข้าใจ คำนึงถึงกันและกัน

(7) การออกแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตัวตนภายในต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่สามารถเรียนรู้ผ่านความคิด (Head) การลงมือทำ (Hands) และเรียนรู้ผ่านความรู้สึก-หัวใจ (Heart)

(8) การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญเรื่องการเรียนรู้ผ่านการใช้ร่างกาย (The Body) และพลังของจินตนาการ (Imagination)

(9) กิจกรรมการเรียนรู้ต้องออกแบบบนหลักการ “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม”

(10) ควรมีกิจกรรมที่ให้เยาวชนคาดหวังถึงวันข้างหน้าหรือตั้งเป้าหมายบนความเป็นจริง

(11) กิจกรรมต้องเสริมสร้างการวิเคราะห์และเกิดการสร้างข้อสรุปด้วยตนเอง

3. หลักการพื้นฐานและทักษะของนักจัดกระบวนการเรียนรู้ในโปรแกรมฯ

(1) ทำงานบนฐานความเชื่อที่ว่า “เยาวชนทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้”

(2) เข้าใจหลักการปัญญา 3 ฐาน ได้แก่ ปัญญาฐานคิด ปัญญาฐานกาย ปัญญาฐานใจ

(3) สามารถจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย การให้การยอมรับ เปิดรับฟังความคิดเห็น รู้จักวิธีการเสริมแรงเชิงบวก

(4) มีทักษะการฟัง การชวนคุยแบบสุนทรียสนทนา (Dialogue) และการฟังด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Deep Listening) ควรเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้แสดงความคิดเห็น สะท้อนความคิดและค่านิยมของตนเองอย่างอิสระ เพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เคารพกันและกัน

(5) มีความเข้าใจเรื่องละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายใน การทำงานปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยความรู้ด้านละคร และแนวคิดเรื่องการมองเห็นคุณค่าในตนเอง

(6) มีทักษะการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงภายในบุคคล มีความเข้าใจหลักการเปลี่ยนแปลงภายในมนุษย์

4. หลักการการละครที่นำไปใช้สร้างโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง

หลักการการละครที่จะนำมาใช้สำหรับพัฒนาโปรแกรมฯ ประกอบไปด้วย หลักการเกี่ยวกับการสร้างละคร (Theatre making) หลักการของการแสดง (Acting) หลักการด้านการกำกับละคร หลักการด้านการใช้ละครเป็นเครื่องมือทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคล มีรายละเอียดดังนี้

(1) การแสดง (Acting) ละคร คือ การนำเสนอความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของนักแสดงผ่านการกระทำ และการพูด โดยแสดงออกอย่างมีจุดประสงค์หรือเป้าหมายของการกระทำ

(2) กระบวนการฝึกฝนนักแสดง คือ การพัฒนาร่างกาย จิตใจ และการทำความเข้าใจมนุษย์

(3) การแสดงคือปฏิกิริยาตอบกลับ (Acting is reaction) การกระทำของตัวละครที่แสดงออกมานั้น มาจากปฏิกิริยาระหว่างตัวละครกับตัวละครที่โต้ตอบกันและกันอย่างมีเหตุมีผล

(4) ละครคือกระจกสะท้อนชีวิต ตามแนวคิดนี้เชื่อว่าผลงานละครคือการสะท้อนความจริงของชีวิตมนุษย์ผ่านเรื่องราวและเหตุการณ์ในละคร โดยมีนักแสดงและองค์ประกอบทางศิลปะทำหน้าที่สื่อสารไปยังผู้ชม

(5) นักแสดงและผู้ชมเกิดการเปลี่ยนแปลงตัวตนภายในผ่านกิจกรรมการละคร แนวคิดนี้ประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้แนวปัญญานิยม (Cognitive theory) และแนวคิดวิทยาการปัญญา (Cognitive science) เกี่ยวกับการรับรู้ (Perceive) การทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น (Understand) และกระบวนการสารสนเทศ (Process information) (Fortier, 2016) เพื่อทำการวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวตนของนักแสดง

(6) การละครคือกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ให้แก่นมนุษย์ แนวคิดนี้เชื่อว่า กิจกรรมการละครสามารถเป็นเครื่องมือสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคลสามารถส่งเสริมให้เกิดความรู้ ปรับทัศนคติ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กิจกรรมการละครนี้จะมีการออกแบบการเรียนรู้โดยวางเงื่อนไขการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ตามที่ผู้ออกแบบการเรียนรู้กำหนดไว้

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง

จากหลักการที่ค้นพบในการวิจัยระยะที่ 1 ผู้เขียนนำข้อมูลมาออกแบบเป็นโปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง สำหรับ

เยาวชนชาย ชั้น 5 ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย และนำหลักการการพัฒนาตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าของตนเอง 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสำรวจตนเอง 2) การยอมรับตนเอง 3) การสำรวจมโนทัศน์ตนเอง 4) ความเชื่อมั่นในตนเอง และ 5) การจัดการชีวิตและออกแบบชีวิตตนเอง มาเป็นเนื้อหาหลักของโปรแกรม ทั้งนี้ได้เพิ่มเรื่องความตระหนักรู้ในตนเองและการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้มาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

จากนั้นทำการคัดเลือกกิจกรรมการละคร 4 ประเภท ได้แก่ 1) กิจกรรมฝึกฝนด้านการแสดง (Acting) 2) กิจกรรมการสร้างละครแบบมีส่วนร่วม (Theatre Making) 3) กิจกรรมด้านการเขียนบทละครและบทกวี และ 4) กิจกรรมศิลปะเพื่อการเรียนรู้ มาบรรจุในโปรแกรมฯ และพัฒนาเป็นโปรแกรม D1 D2 และ D3 ตามลำดับ

การพัฒนาโปรแกรมครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างรอบละ 20 คน และมีผู้จัดกิจกรรมที่เรียกว่า “กระบวนการ” อย่างน้อย 3 คน ซึ่งกระบวนการทำหน้าที่ ทั้งเป็นผู้นำกิจกรรม ผู้บันทึกการเรียนรู้ และผู้สังเกตการเปลี่ยนแปลงภายในเยาวชน ซึ่งจำนวนของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการจัดกิจกรรมอย่างมาก เพราะเยาวชนที่เข้าร่วมโปรแกรมเป็นเยาวชนชายชั้น 5 ที่มีระดับการเรียนรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน รวมถึงพฤติกรรมที่แสดงภายนอกทั้งพฤติกรรมต่อต้านและพฤติกรรมหลักหนี ซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรม จากการทำงานทำให้ผู้เขียนตระหนักว่ากระบวนการเริ่มต้นต้องใช้กระบวนการสร้างความสัมพันธ์กลุ่ม สร้างความไว้วางใจ ลดความขัดแย้งของเยาวชนอย่างมีศิลปะ และต้องสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กิจกรรมที่ทุกคนสามารถเรียนรู้ร่วมกันและเคารพกันและกัน

ผลสุดท้ายได้โปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเยาวชนชายชั้น 5 ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เป็นโปรแกรมการเรียนรู้ 8 ขั้นตอน 8 ชุดกิจกรรม (รายละเอียดตามภาพประกอบที่ 2) ระยะเวลาการอบรม 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน รวม 15 วัน ในแต่ละวันใช้เวลาทำกิจกรรมวันละ 5 ชั่วโมง (15 ครั้ง x 5 ชั่วโมง) รวมทั้งหมด 75 ชั่วโมง (ช่วงเวลาการ

จัดกิจกรรมอยู่ระหว่างเวลา 09.00 – 11.30 น. และ 13.00 – 15.30 น.) เนื้อหา และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละสัปดาห์ประกอบไปด้วย

สัปดาห์ที่ 1 การสานสัมพันธ์กลุ่ม การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้เยาวชนรู้สึกปลอดภัยในการเรียนรู้ สะดวกใจในการทำกิจกรรม และติดตั้งเครื่องมือในการรู้สึกตัว เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตนเอง

สัปดาห์ที่ 2 การสืบค้นตัวตนด้านในเป็นการสำรวจตนเองที่ลงลึกไปยังตัวตนภายใน

สัปดาห์ที่ 3 การมองเห็นทัศนคติในการใช้ชีวิตของตนเองและเรียนรู้มุมมองความคิดของผู้อื่น เป็นการเรียนรู้โน้ตค้นตนเองและผู้อื่น

สัปดาห์ที่ 4 การค้นหาวิธีการก้าวข้ามหรือคลี่คลายสิ่งติดขัดในใจ ค้นหาความสามารถและความถนัดในตนเอง เริ่มกำหนดเป้าหมายในการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับคุณค่าที่ตนเองเชื่อถือ

สัปดาห์ที่ 5 การเสริมแรงด้วยการส่งต่อเรื่องราว ส่งต่อความปรารถนาดี แบ่งปันมุมมอง ความคิด ความเชื่อ และความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนตนเองให้แก่ผู้อื่น

ภาพประกอบที่ 2 ลำดับขั้นการเรียนรู้และชุดกิจกรรมของโปรแกรมต้นแบบ D3
หลังการพัฒนา

อภิปรายผล

โปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง สำหรับเยาวชนชายศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พัฒนาขึ้นตามแนวทางการวิจัยและพัฒนา ต้องการให้เยาวชนชายชั้น 5 เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวตนภายในและมีระดับการมองเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น กระบวนการพัฒนาโปรแกรมฯ ให้ความสำคัญกับการศึกษาลักษณะเยาวชนชายชั้น 5 เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจตัวตนภายใน ธรรมชาติของเยาวชน ความรู้สึกนึกคิด และสาเหตุการแสดงพฤติกรรมของเยาวชน เพื่อนำมาเป็นต้นทุนในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาตัวตนภายในให้ได้ผลจริง ทั้งนี้ผู้ใช้โปรแกรมเพื่อปรับเปลี่ยนตัวตนภายใน ต้องตระหนักว่า “ตัวตนภายในมีความสัมพันธ์กับการมองเห็นคุณค่าในตนเอง” (Self-esteem) เยาวชนที่มองเห็นคุณค่าในตนเองระดับสูง จะสามารถเผชิญกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิต สามารถยอมรับสถานการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวังและท้อแท้ใจด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง มีความหวังและกล้าหาญที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง เพราะความสามารถในการมองเห็นคุณค่าในตนเอง คือ จุดเริ่มต้นของความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงตัวตนภายใน ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล (Affective Domain)

โปรแกรมที่ออกแบบเพื่อพัฒนาตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วม เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ไม่รู้สึกลัวตนเองด้อยค่า และเน้นการเสริมแรงใจทางบวกไม่ตำหนิหรือใช้ถ้อยคำเชิงชู้และคำสั่ง เพราะเยาวชนชายชั้น 5 มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ไม่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมต้น มีทักษะการเรียนรู้จำกัด มีความสามารถในการอ่านและเขียนไม่มาก มีความใส่ใจจดจ่ออ่อน มีลักษณะทำทนาย ปฏิเสธ และต่อต้าน ซึ่งเกิดจากตัวตนภายในที่ถูกกระทำและเป็นผู้กระทำ ซึ่งคณินิจ วิหคมาตย์ (2552) ได้วิเคราะห์ประสบการณ์ เงื่อนไข หรือสภาพการณ์ที่มีผลให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจกระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่า เยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน มีความสัมพันธ์กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน ชุมชน แหล่งที่อยู่

อาศัย นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภายในตนเอง ได้แก่ ความรู้สึก การรับรู้ การให้ความหมาย การตีความและการเห็นคุณค่าในตนเอง มีผลต่อการมองเห็นตนเองและดำเนินพฤติกรรมทั้งในด้านดีและไม่ดี ทั้งนี้ยังมีปัจจัยด้านสภาพการณ์ที่ส่งผลต่อจิตใจของเยาวชน เช่น การไม่ยอมรับ ไม่ไว้วางใจ ตำหนิ และการประทุษร้าย ส่งผลให้เยาวชนเลือกสร้างพื้นที่การยอมรับและจัดการปัญหาด้วยตนเอง เช่น การหลบหนี ใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อน ใช้ความรุนแรงเมื่อมีสิ่งยั่วยุ หรือกดดันให้ผลักดันตัวเองออกจากสภาพการณ์นั้นแล้วกลับไปกระทำผิดซ้ำ

และเมื่อใช้โปรแกรมกับเยาวชนชายศูนย์ฝึกฯ ขอนแก่น พบว่า บริบทสิ่งแวดล้อมในศูนย์ฝึกฯ และความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อนทำให้เยาวชนต้องตัดสินใจกระทำผิดซ้ำเพื่อให้ตนเองดำรงอยู่ได้ภายในศูนย์ฝึกฯ สิ่งนี้ทำให้ “ทีมกระบวนกร” ต้องทำความเข้าใจลักษณะของเยาวชนก่อนเข้าร่วมกระบวนการ งานโปรแกรมเรียนรู้จึงมีลักษณะผสมระหว่างกระบวนการเยียวยาฟื้นฟูและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เริ่มต้นจาก “เยาวชนยอมเข้าร่วมอย่างสะดวกใจและรู้สึกปลอดภัยมากพอที่เผยตัวตนที่หลบซ่อนภายใน” จึงเสี่ยงไม่ได้ที่ “กระบวนกร” จะต้องมีทักษะการทำงานกับตัวตนภายใน ทำงานกับความเชื่อ ความคิดและสิ่งที่นามธรรม ต้องช่างสังเกตและตีความลักษณะเยาวชนด้วยใจเป็นกลาง ลดอคติที่อาจเกิดจากการแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวหรือนิ่งเฉย ทีมกระบวนกรต้องมั่นตรวจสอบข้อมูลระหว่างทีมกระบวนกร นักจิตวิทยา รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดจากการจัดกระบวนการอย่างรอบด้าน

ด้วยปัจจัยข้างต้นทำให้ผู้เขียนให้ความสำคัญกับ “กระบวนการแรก” ของโปรแกรมฯ คือ กระบวนการสานความสัมพันธ์กลุ่ม เปิดใจพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เยาวชน “ยินยอมโน้มใจ” ลงมาเข้าร่วมกิจกรรม “ด้วยใจที่เปิดรับ” ซึ่งเปรียบเสมือนประตูบานแรกในการทำงานกับตัวตนภายในของเยาวชน เปรียบเสมือนเป็นการเปิดพื้นที่ “สร้างความสัมพันธ์ใหม่” ระหว่าง เยาวชนกับเพื่อนเยาวชน เยาวชนกับกระบวนกร และเยาวชนกับตัวตนภายใน เพราะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มาจากตัวตนภายในต้องคำนึงถึงพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ เพื่อให้เยาวชนกล้าเผชิญกับสิ่งที่เรียนรู้ ต้องให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย

ให้การยอมรับด้วยการรับฟัง มีการเสริมแรงทางบวก เปิดพื้นที่ให้สะท้อนความคิด ความรู้สึกอย่างอิสระ และเปิดโอกาสให้เยาวชนแก้ปัญหาพร้อมกันผ่านกระบวนการกลุ่ม

โปรแกรมที่ออกแบบนี้ใช้ความรู้ด้านละคร การจัดกิจกรรมกลุ่มและศิลปะ เพื่อการเปลี่ยนแปลงมิติภายใน มาออกแบบเป็นกิจกรรมเรียนรู้เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้สะท้อนความรู้สึก ความคิด ประสบการณ์ผ่านการทำกิจกรรมเดี่ยว คู่ และกลุ่ม ประกอบไปด้วย 8 ชุดกิจกรรม มีลักษณะเป็นกิจกรรมเชิงละคร กิจกรรมศิลปะ และกิจกรรมกลุ่มที่มีเงื่อนไขการเรียนรู้รูปแบบกิจกรรมมีลักษณะ “เล่น” กับความรู้สึกของเยาวชน “เป็นการนำเนื้อตัวร่างกาย และความรู้สึก-ลงไปเล่น-ไปอยู่-เรียนรู้ อย่างรู้สึกตัว” เพื่อให้เยาวชนเกิดการค้นหาความหมายในการใช้ชีวิตและพัฒนาตัวตนภายใน

การเล่นกับความรู้สึก ตามความหมายของการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าร่วมได้ใช้ประสาทสัมผัสในการรับรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งประสบการณ์ตรงนี้มาจากการลงมือทำกิจกรรมของโปรแกรมฯ ที่ออกแบบอย่างมีเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งเครื่องมือในการกำกับการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ คือ “ความรู้สึกตัวเพื่อมองเห็นตนเอง” ซึ่งโปรแกรมฯ นี้ ออกแบบให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกเรื่องความใส่ใจจดจ่อ ความสามารถในการรับรู้ ความรู้สึกตัว การอธิบายความรู้สึก ความคิด และความเชื่อ ไม่ว่าจะทำกิจกรรมการเคลื่อนไหว กิจกรรมกลุ่ม การออกเสียง การสวมบทบาทสมมติ การวิเคราะห์เรื่องราว รวมถึงการทำงานศิลปะเพื่อสะท้อนและปรับเปลี่ยนความรู้สึกภายใน บางครั้งผู้เข้าร่วมอาจเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นและเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตจริง ทีมกระบวนการต้องออกแบบวิธีการรับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ทั้งวิธีการโอบรับความรู้สึก การถอยออกมาจากความรู้สึก การเตรียมคำถามอย่างมีลำดับขั้นตอน รวมถึงการนำพาผู้เข้าร่วมออกจากประสบการณ์อย่างปลอดภัยผ่านกลวิธีการต่างๆ โดยมีทีมกระบวนการทำหน้าที่ประเมินบรรยากาศกลุ่มและประเมินความรู้สึกของเยาวชน

ส่วน “การเล่น” ในความหมายของการละคร หมายถึง การนำตนเองลงไปกระทำการ (action) บางสิ่ง ตามรูปแบบกิจกรรมการละครที่ได้ออกแบบไว้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึก (feeling) ความคิด (thinking) และทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ (reaction) ดังนั้นความหมาย การเล่นของละครจึงไม่ใช่ความหมายในเชิงจิตวิทยา พัฒนาการเด็กเท่านั้น แต่เป็นการใช้กลวิธีการเล่นเพื่อย้อนกลับมามองตนเองผ่านกิจกรรมการละคร การเล่นในละครจึงเป็นพื้นที่การเล่น (learning space) ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงจากความรู้สึกภายใน เพราะ “ที่ทาง” ของการเล่นนอกจากจะมีความสนุกสนาน ผ่อนคลาย แต่มีความจริงจังที่ผู้เล่นได้เรียนรู้เกี่ยวกับสมาธิ ความคิดความเชื่อของตนเอง มีเป้าหมายในการกระทำ ผ่านกิจกรรมเดียว คู่ หรือกลุ่ม ซึ่งทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างกันและกัน นำไปสู่ “การเห็น” ตนเองและผู้อื่น โดยมีกระบวนการเป็นผู้นำพาการเรียนรู้ไปสู่การมองเห็นด้วยตัวของเยาวชนเอง

ดังนั้น “กระบวนการ” จึงมีความสำคัญเป็นผู้ทำหน้าที่ “ทั้งผู้นำพาการเรียนรู้ ผู้ออกแบบการเดินทางตั้งแต่ต้นจนถึงจุดสุดท้าย ต้องมีทักษะการรับฟัง การสังเกต อารมณ์ความรู้สึก การสร้างความใส่ใจจดจ่อ และรู้จักเปิดพื้นที่ปลอดภัยในการสะท้อนการเรียนรู้” เพราะในโปรแกรมฯ ออกแบบให้เผชิญเรื่องราวในชีวิต ให้เกิด “การเผชิญหน้ากับสิ่งท้าทาย” (Confronting) หมายถึง การเผชิญกับความเปราะบางต่าง ๆ ของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นปัญหา เหตุการณ์สำคัญ วิกฤตชีวิต หรือแม้กระทั่งการเผชิญกับความเปราะบางในตัวเอง สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะของโปรแกรมฯ ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) ที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะภายในปรับเปลี่ยนมุมมองและความหมายต่อโลกและการใช้ชีวิต โดยอาศัยกระบวนการที่จะช่วยร้อยถอนคุณลักษณะเชิงมุมมองและความหมายเดิม ผ่านกิจกรรมกระตุ้นความคิดความรู้สึก การแลกเปลี่ยนพูดคุย การใคร่ครวญภายในตนเอง มีการวิพากษ์เชิงเหตุผล รวมถึงการใช้ญาณทัศนะ อารมณ์ หรือสิ่งที่เหนือเหตุผล ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคตนเองที่ยกระดับจิตใจขึ้นใหม่ และขยายจิตสำนึก สู่การยอมรับความจริงของความหมายและมุมมองใหม่นั้น (ชลลดา ทองทวี และคณะ, 2551)

สิ่งที่เป็นความท้าทายของโปรแกรมฯ คือ การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ให้เยาวชนตระหนักว่า “ตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เรียนรู้ได้ เป็นผู้ประกอบสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการอธิบาย และมีความสามารถในการคิดใคร่ครวญ” เพราะการเปลี่ยนแปลงตัวตนภายในต้องอาศัยการพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตนเองและอธิบายได้อย่างรู้สึกตัว สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ผู้เขียนตระหนักและให้ความสำคัญ เหมือนที่ Mezirow (2003) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่นำสู่การเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยเครื่องมือการเรียนรู้ที่สำคัญ 2 อย่าง คือ การใคร่ครวญในตนเอง (Critical self-reflection) และการสนทนาเชิงวิพากษ์ (Critical discourse) ดังนั้น กลวิธีและกิจกรรมเรียนรู้ในโปรแกรม จึงค่อยๆ เริ่มจาก “ที่เล่นที่จริง” ผ่านกิจกรรมและการตั้งคำถามให้เกิดการสนทนาแบบสบายๆ แล้วค่อยๆ ผูกฝน เพิ่มระดับการแลกเปลี่ยนให้จริงจัง ลงลึกมากขึ้น โดยมี “กระบวนการ” ช่วยทำหน้าที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่ประเด็นที่ต้องการให้ลงลึก

สิ่งที่ค้นพบอีกประการในการพัฒนาโปรแกรม คือ การให้ความสำคัญกับการเสริมแรงเชิงบวก และการประเมินผลแบบเสริมพลัง การเสริมแรงเชิงบวกที่เกิดขึ้นในโครงการนี้ คือ การให้เยาวชนได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง กระตุ้นให้เห็นว่ามนุษย์มีความหลากหลาย ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ทุกสิ่งเริ่มต้นและสร้างใหม่ได้ ซึ่งช่วงท้ายของโปรแกรม มีการออกแบบกิจกรรมการสื่อสารความคิดผ่านกิจกรรมและการแสดงกลุ่ม ซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดจากการนำร่องรอยการเรียนรู้ เช่น ถ้อยคำ บทกวี ภาพวาด เหตุการณ์บทบาทสมมติ และความตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงของเยาวชนมาร้อยเรียงเป็นกิจกรรมการสื่อสารทำให้เยาวชนมีโอกาสได้ถ่ายทอดความเข้าใจในชีวิตของตนเองให้กับเพื่อนๆ ในศูนย์ฝึกฯ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกิจกรรมที่สร้างจุดเปลี่ยนของเยาวชนทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และมองเห็นคุณค่าในตนเอง

กระบวนการทำงานทั้งหมดทำให้ผู้เขียนตระหนักว่าการใช้การละครสามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนตัวตนภายในของผู้เข้าร่วมกับกระบวนการได้จริง ตรงกับแนวคิดของนักการละครในศตวรรษที่ 21 ที่นำแนวคิดการเรียนรู้แนวปัญญา

นิยม (Cognitive theory) และแนวคิดวิทยาการปัญญา (Cognitive science) มาประยุกต์ใช้ในงานละครเพื่อวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวตนของนักแสดงและทีมงาน (Fortier, 2016) ทำให้เกิดการรับรู้ (Perceive) ทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น (Understand)) เพื่อเผชิญสิ่งต่างๆ ไปยังพื้นที่ ที่ไม่คุ้นเคย ไปยังสถานการณ์ใหม่ๆ เพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น อาศัยกระบวนการที่ค่อยๆ สืบค้นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง ด้วยความจริงแท้ (Truth) อย่างรู้สึกตัว เพื่อไปสู่การเดินทางชีวิตครั้งใหม่ของชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1) ปัจจัยหลักที่ทำให้การใช้โปรแกรมละครเพื่อพัฒนาตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองเกิดผลอย่างที่ตั้งใจ คือ “กระบวนการ” ผู้ทำหน้าที่ในจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยความรู้หลัก ได้แก่ ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงตัวตนภายใน การใช้กิจกรรมละครและศิลปะเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาเยาวชนเชิงบวกและจิตวิทยาเชิงบวก การเคารพในความเป็นมนุษย์ของเยาวชน ดังนั้นงานวิจัยหรือโครงการในอนาคตต่อยอดเรื่องการสร้างกระบวนการหรือนักจัดการเรียนรู้ของโปรแกรม

2) โปรแกรมละครเพื่อการเรียนรู้ตัวตนภายในสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับเยาวชนชายศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นโปรแกรมต่อเนื่อง มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมเชิงละคร กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมกลุ่ม การใช้สื่อนิทาน และบทกวี ดังนั้นผู้ที่จะนำโปรแกรมไปใช้ควรผ่านการอบรมการใช้โปรแกรมก่อนใช้โปรแกรมเพื่อให้เข้าใจกระบวนการ วิธีการเรียนรู้ และการวัดประเมินการเปลี่ยนแปลง

3) กระบวนการพัฒนาตัวตนภายในเยาวชนเป็นกระบวนการที่สามารถนำไปใช้ในกลุ่มอื่นๆ ไม่จำเป็นต้องใช้เฉพาะกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกฯ ที่ทำงานด้านการแก้ไข เยียวยาและฟื้นฟู แต่เสนอให้ชุมชน สังคมใช้โปรแกรมฯ ในแนวทางการป้องกันเยาวชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางใจให้แก่เยาวชนในบริบทชุมชนและสังคมทั่วไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 จังหวัดขอนแก่น ตลอดจนนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ ทีมทำงานในพื้นที่ขอนแก่น ทีมกระบวนการ และเยาวชนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้

คุณฉวีนิพนธ์นี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2565 และได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- คณิงนิจ วิหคมาตย์. (2552). การมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปฏิบัติงานตรง คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชลลดา ทองทวี, จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร, อีรพล เต็มอุดม, พงษธร ตันติฤทธิศักดิ์, และสรยุทธ รัตนพจนารถ. (2551). จิตตปัญญาศึกษา: การสำรวจและสังเคราะห์ความรู้จิตตปัญญาศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและจัดการความรู้จิตตปัญญาศึกษาสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- แบรนเดน, นาธาเนียล. (2559). พลังแห่งการเพิ่มความนับถือตนเอง (สาริศา มีสุขศรี, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : โอเอ็มจีบุ๊คส์.
- ปริทรรศ ศิลปะกิจ, และอรรวรรณ ศิลปะกิจ. (2559). คุณสมบัติทางจิตมิติของแบบวัดความภาคภูมิใจในตนเอง ของ Rosenberg ในเยาวชนไทย. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 24(1), 15-28.

ภูริทัต สิงหเสม. (2560). **แบบแผนการถูกล่วงละเมิดทางอารมณ์ของเยาวชนไทย ที่กระทำได้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัย และสถิติทางวิทยาการปัญญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

Fernández-Aguayo, S., & Pino-Justeb, M. (2018). Drama therapy and theater as an intervention tool: Bibliometric analysis of programs based on drama therapy and theater. **The Arts in Psychotherapy**, 59, 83-93.

Fortier, Mark. (2016). **Theory/Theatre: An Introduction**. 3rd ed. New York: Routledge.

Mezirow, J. (2003). Transformative learning as discourse. **Journal of Transformative Education**, 1(1), 58-63.

สัมภาษณ์

วานิช คล้ายสงคราม.(2562, 23 กรกฎาคม). **สนทนากลุ่ม**. ผู้ตรวจราชการกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน รักษาการผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็ก และเยาวชน เขต 4 ขอนแก่น

สอง นามสมมุติ, (2562, 20 กุมภาพันธ์). **สัมภาษณ์**. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 4 ขอนแก่น

สุดารัตน์ วรบัณฑิต. (2561, 29 พฤศจิกายน). **สัมภาษณ์**. นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 4 ขอนแก่น

หนึ่ง นามสมมุติ, (2562, 20 กุมภาพันธ์). **สัมภาษณ์**. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 4 ขอนแก่น